

Sygn. akt III AUa 1022/12

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 19 grudnia 2012 r.

Sąd Apelacyjny w Krakowie Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Jolanta Frańczak
Sędziowie:	SSA Jadwiga Radzikowska (spr.) SSA Feliksa Wilk
Protokolant:	st.sekr.sądowy Monika Ziarko

po rozpoznaniu w dniu 19 grudnia 2012 r. w Krakowie

sprawy z wniosku **F. L.**

przeciwko **Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w N.**

o emeryturę

na skutek apelacji wnioskodawcy F. L.

od wyroku Sądu Okręgowego w Nowym Sączu Wydziału IV Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 23 maja 2012 r. sygn. akt IV U 1446/11

oddala apelację.

Sygn. akt III AUa 1022/12

UZASADNIENIE

Wyrokiem z dnia 23 maja 2012 r. Sąd Okręgowy w Nowym Sączu - Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołanie F. L. od decyzji Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddziału w N. z dnia 18 listopada 2011 r., odmawiającej wnioskodawcy prawa do emerytury w wieku obniżonym, albowiem nie wykazał 15 lat pracy w warunkach szczególnych.

Sąd Okręgowy ustalił, że wnioskodawca F. L., ur. dnia (...), na dzień 1 stycznia 1999 r. legitymował się okresem składkowym, nieskładkowym i uzupełniającym w wymiarze 25 lat, w tym stażem pracy w szczególnych warunkach wynoszącym 10 lat, 4 miesiące i 3 dni. Wnioskodawca nie jest członkiem otwartego funduszu emerytalnego i nie pozostaje w stosunku pracy. W dniu 19 września 2011 r. F. L. wystąpił z wnioskiem o przyznanie mu emerytury. W okresie od 2 czerwca 1975 r. do 5 kwietnia 1982 r. wnioskodawca był zatrudniony w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. na podstawie umowy o pracę w pełnym wymiarze czasu pracy

na stanowisku kierowcy samochodów ciężarowych o dopuszczalnym ciężarze całkowitym przekraczającym 3,5 tony. Z dniem 6 kwietnia 1982 r. wnioskodawca został przyjęty w poczet członków w/w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...). Zakres obowiązków wnioskodawcy od dnia 6 kwietnia 1982 r. nie uległ zmianie. Wnioskodawca nadal wykonywał pracę kierowcy samochodu marki STAR o ciężarze całkowitym 10 ton, a następnie samochodu marki KAMAZ o ciężarze całkowitym 20 ton i jedynie sporadycznie wykonywał drobne naprawy samochodów w warsztacie. Wnioskodawca pracował przez cały rok co najmniej 8 godzin dziennie i miał obowiązek podpisywania się na liście obecności. Przełożonym wnioskodawcy był mechanizator, który codziennie rozdelał pracę i kontrolował jej wykonanie. Wnioskodawcy przysługiwał urlop wypoczynkowy oraz wynagrodzenie za godziny nadliczbowe. W okresie gdy F. L. był zatrudniony na podstawie umowy o pracę przysługiwało mu wynagrodzenie wypłacane według stawek godzinowych, natomiast jego wynagrodzenie jako członka (...) było ustalane na podstawie ilości przepracowanych dniówek obrachunkowych.

Z wynagrodzenia członków spółdzielni co miesiąc potrącano 20% bądź 10% jako zabezpieczenie dla spółdzielni na wypadek gdyby poniosła stratę. Po zakończeniu roku - jeśli spółdzielnia nie miała straty - zwracano członkom potrącone kwoty w całości, a jeżeli strata występowała - co w okresie członkostwa wnioskodawcy zdarzyło się tylko jeden raz - pokrywano ją z pieniędzy członków. Członkowie spółdzielni - w przeciwieństwie do pracowników najemnych - mieli również prawo do udziału w jej zyskach. Członkowie spółdzielni obowiązkowo uczestniczyli w odbywających się raz do roku walnych zgromadzeniach, na których przysługiwało im prawo głosu, a nadto mieli prawo być członkami zarządu. Na zgromadzeniach podejmowano uchwały dotyczące spółdzielni. Pracownicy najemni mogli uczestniczyć w zgromadzeniach, jednak bez prawa głosu. Członkowie spółdzielni nie mieli obowiązku wnoszenia do spółdzielni wkładów gruntowych. W okresie od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r. praca wnioskodawcy na rzecz Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) wynikała ze stosunku członkostwa w spółdzielni, a nie z zatrudnienia w ramach stosunku pracy i nie stanowiła zatrudnienia w szczególnych warunkach. Rolnicza Spółdzielnia Produkcyjna (...) wystawiła wnioskodawcy świadectwo pracy w warunkach szczególnych za okres od 2 czerwca 1975 r.

do 1 kwietnia 1994 r. oraz zaświadczenie o zatrudnieniu i wynagrodzeniu, w którym wskazano, że wynagrodzenie za lata: 1982 - 1994 było obliczane według przepracowanych dniówek obrachunkowych. Razem z wnioskodawcą w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. pracowali: J. H. (1973 - 1994) i M. S. (1964 - 1991).

W tak ustalonym stanie faktycznym sprawy Sąd Okręgowy przyjął, że odwołanie nie zasługuje na uwzględnienie. Odwołując się do treści art. 184 i art. 32 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) oraz przepisów art. 155 § 1 i art. 157 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.), Sąd Okręgowy uwypuklił, iż choć wnioskodawca na dzień 1 stycznia 1999 r. posiadał ogólny staż pracy w wymiarze 25 lat, to jednakże nie udowodnił co najmniej 15 lat pracy w warunkach szczególnych. Sąd Okręgowy zaakcentował, iż do okresu pracy w warunkach szczególnych nie uwzględnił wnioskodawcy okresu jego pracy w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r., albowiem wnioskodawca był wtedy członkiem tej Spółdzielni (...). W powyższym zakresie Sąd pierwszej instancji odwołał się do ugruntowanego stanowiska Sądu Najwyższego, zgodnie z którym przewidziane w art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS prawo do emerytury w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1 tej ustawy przysługuje wyłącznie pracownikom i to tylko tym, którzy wykonywali pracę w szczególnym charakterze lub w szczególnych warunkach, podczas gdy podstawą świadczenia pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej lub innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną przez jej członka nie może być stosunek pracy. Tym samym w ocenie Sądu Okręgowego na gruncie niniejszej sprawy pomimo podobieństwa sposobu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy i w ramach członkostwa w spółdzielni - nie można było przyjąć, że w spornym okresie wnioskodawca był pracownikiem wykonującym pracę w warunkach szczególnych w rozumieniu w/w przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS, o czym przesądzał cały szereg różnic pomiędzy jego statusem jako członka spółdzielni a statusem pracowników zatrudnionych tam na podstawie umowy o pracę, takich jak: sposób rozliczania pracy i ustalania wynagrodzenia, prawo do udziału w zyskach spółdzielni, konieczność partycypowania w stratach, udział w zgromadzeniach z prawem głosu czy możliwość kandydowania do zarządu spółdzielni. Dodatkowo, powołując się na treść wyroku Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2009 r. (I UK 186/09, OSNP 2011/13-14/189), Sąd Okręgowy zaakcentował, że przyjęcie pracownika w poczet członków rolniczej spółdzielni produkcyjnej powodowało dorozumiane rozwiązanie dotychczasowego stosunku pracy za porozumieniem stron, albowiem członek rolniczej

spółdzielni produkcyjnej nie mógł pozostawać z tą spółdzielnią w pracowniczym stosunku zatrudnienia. Konkludując Sąd Okręgowy stwierdził, że skoro z dokonanych ustaleń faktycznych wynikało jednoznacznie, że w spornym okresie wnioskodawca nie pozostawał w stosunku pracy, ale wykonywał zatrudnienie w ramach łączącego go ze spółdzielnią stosunku członkostwa, który nie mógł zostać zaliczony do okresu pracy w szczególnych warunkach, to tym samym nie udowodnił on wymaganego 15-letniego okresu zatrudnienia w szczególnych warunkach, co uzasadniało oddalenie wywiezionego przez niego odwołania na zasadzie art. 477¹⁴ § 1 k.p.c.

Apelację od wyroku wywiódł wnioskodawca F. L., zaskarżając wyrok w całości i zarzucając mu:

1) naruszenie prawa materialnego, w tym:

a) art. 184 w zw. z art. 32 ust. 2 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w zw. z art. 22 k.p. poprzez uznanie, że osoba wykonująca pracę osobiście, w warunkach szczególnych, pod kierownictwem pracodawcy, w sposób ciągły, w miejscu wskazanym przez pracodawcę i za ustalonym przez niego wynagrodzeniem nie jest pracownikiem w rozumieniu przepisów kodeksu pracy, a co za tym idzie, że czas świadczenia takiej pracy nie podlega zaliczeniu do czasu uprawniającego do uzyskania emerytury w związku z pracą w warunkach szczególnych;

b) art. 184 w zw. z art. 32 ust. 2 w/w ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) w zw. z art. 22 k.p. poprzez ich wadliwą wykładnię, prowadzącą do przyjęcia, że rozstrzygające znaczenie dla ustalenia czy wnioskodawca pozostawał w stosunku pracy ma porównanie statusu w zakresie praw i obowiązków oraz reżimu wykonywania pracy pracownika zatrudnionego formalnie na umowie o pracę z osobą świadczącą pracę jako członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej z pominięciem ustalenia, że charakter pracy wnioskodawcy oraz sposób działania wobec niego pracodawcy spełniały przesłanki charakterystyczne dla pozostawania w stosunku pracy;

c) art. 184 w zw. z art. 32 ust. 2 w/w ustawy o emeryturach i rentach z FUS i § 4 w/w rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. poprzez ich wadliwą wykładnię, prowadzącą do przyjęcia, że w świetle ustalonego stanu faktycznego, wskazującego na spełnienie przesłanek pozostawania przez wnioskodawcę w okresie od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r. w stosunku pracy, powołany wyżej okres nie podlega zaliczeniu do stażu pracy w szczególnych warunkach, podlegającego uwzględnieniu przy ustalaniu prawa do emerytury;

d) art. 158 § 1 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.) poprzez brak uwzględnienia wynikającej z niego normy, ustanawiającej cechę świadczenia pracy w ramach członkostwa w spółdzielni, a to otrzymywanie wynagrodzenia w formie podziału dochodów stosownie do wkładu pracy i przyjęcie że wnioskodawca, pobierający stałe wynagrodzenie, niezależne od uzyskanego przez spółdzielnię wyniku finansowego wykonuje pracę z tytułu członkostwa w spółdzielni;

e) art. 5 k.c. poprzez uchybienie zasadom współzycia społecznego odnoszącym się do równości podmiotów wobec prawa oraz swobody decydowania o swoim zatrudnieniu, a to w związku z odmową przyznania wnioskodawcy prawa do emerytury w wyniku przyjęcia, iż wykonywał on pracę w stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej przy jednoczesnym pominięciu faktu, że wstąpienie przez F. L. w stosunek członkostwa w w/w spółdzielni wynikało z faktu, iż w razie odmowy wskazanego wyżej działania utraciłby on zatrudnienie;

2) naruszenie prawa procesowego, w tym art. 233 § 1 k.p.c. poprzez:

a) dowolną ocenę materiału dowodowego, polegającą na przyjęciu, że okoliczności związane z wykonywaniem uprawnień i obowiązków wynikających ze stosunku członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej mają wpływ na ocenę czy osoba je wykonująca pozostaje w stosunku pracy oraz

b) dowolną, a nie swobodną ocenę dowodów w zakresie w jakim na podstawie ustalonego stanu faktycznego w przedmiocie wypełniania przez wnioskodawcę przesłanek pozostawania w stosunku pracy w spółdzielni, Sąd pierwszej instancji uznał, że przesłanki te nie wskazują na pozostawanie wnioskodawcy w stosunku pracy, a wyłącznie są charakterystyczne dla działania w charakterze członka spółdzielni.

W oparciu o tak sformułowane zarzuty wnioskodawca wnosił o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez przyznanie mu prawa do emerytury w wieku obniżonym, ewentualnie uchylenie zaskarżonego wyroku w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi pierwszej instancji, a nadto zasądzenie od organu rentowego na rzecz wnioskodawcy kosztów postępowania, w tym kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych. W uzasadnieniu wywodów apelacji, przywołując się na treść uzasadnienia wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/2004, wnioskodawca podniósł w szczególności, iż nieuprawnionym z punktu widzenia przesłanek ustalenia stosunku pracy - wynikających z art. 22 k.p. - było dokonywanie przez Sąd pierwszej instancji wyłącznie porównania sytuacji pracowników zatrudnionych na podstawie umów o pracę z sytuacją wnioskodawcy (zwłaszcza w zakresie sposobu rozliczania pracy i ustalania wynagrodzenia) oraz wywodzenie z faktu istnienia rozbieżności pomiędzy tymi stosunkami braku podstaw do przypisania wnioskodawcy pozostawania w stosunku pracy. Wnioskodawca zaakcentował, że wykonywanie **przez** niego pracy w okresie od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r. wypełniało wszelkie przesłanki stosunku **pracy, co potwierdzał zgromadzony w sprawie materiał dowodowy i poczynione w oparciu o niego przez Sąd ustalenia stanu faktycznego. W powyższym kontekście wnioskodawca uwypuklił, że** otrzymywał od pracodawcy stałe wynagrodzenie zgodnie z zawartą umową i nie zaszły jakikolwiek zmiany pomiędzy zasadami świadczenia przez niego pracy w porównaniu z okresem od 2 czerwca 1975 r. do 5 kwietnia 1982 r. Równocześnie wnioskodawca podkreślił, że prawa i obowiązki wynikające ze stosunku jego członkostwa w spółdzielni pozostawały bez związku z wykonywaniem przez niego obowiązków pracowniczych, a w szczególności nie wpływały na którąkolwiek z przesłanek składających się na istnienie pomiędzy nim a zatrudniającą go spółdzielnią stosunku pracy, a zatem brak było podstaw do przyjęcia, że miały one jakiegokolwiek znaczenie dla formalnoprawnej oceny charakteru wykonywanej przez niego pracy. Niezależnie od okoliczności wskazanych powyżej wnioskodawca zauważył, że zaskarżony wyrok pozostawał w sprzeczności z zasadami współzycia społecznego odnoszącymi się do równości podmiotów wobec prawa, albowiem skoro osoby zatrudnione w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) na podstawie umów o pracę wykonywały taką samą pracę, tj. pracę w identycznych warunkach szkodliwych jak osoby będące równocześnie członkami tej Spółdzielni, to tym samym brak było podstaw do różnicowania ich uprawnień do uzyskania świadczenia emerytalnego.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

W rozpatrywanej sprawie w pierwszym względzie podkreślić należy, iż jej rozstrzygnięcie zależało od ustalenia czy na gruncie przepisów ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (tekst jednolity: Dz. U. z 2009 r. Nr 153, poz. 1227 ze zm.) w zw. z treścią § 4 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 7 lutego 1983 r. w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze (Dz. U. Nr 8, poz. 43 ze zm.) możliwe jest uzyskanie przez wnioskodawcę F. L. jako osobę urodzoną po dniu 31 grudnia 1948 r. prawa do emerytury w wieku obniżonym z tytułu pracy w warunkach szczególnych. Stosownie do treści art. 32 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ubezpieczonym urodzonym przed dniem 1 stycznia 1949 r., będącym pracownikami, o których mowa w ust. 2-3, zatrudnionymi w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, przysługuje emerytura w wieku niższym niż określony w art. 27 pkt 1. Jednocześnie na mocy art. 184 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, ubezpieczonym urodzonym po dniu 31 grudnia 1948 r. przysługuje emerytura po osiągnięciu wieku przewidzianego w art. 32, 33, 39 i 40, jeżeli w dniu wejścia w życie ustawy, a zatem na dzień 1 stycznia 1999 r. osiągnęli: okres zatrudnienia w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze wymaganym w przepisach dotychczasowych do nabycia prawa do emerytury w wieku niższym niż 60 lat - dla kobiet i 65 lat - dla mężczyzn (pkt 1) oraz okres składkowy i nieskładkowy, o którym mowa w art. 27, czyli okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn (pkt 2). Nadto, w myśl art. 184 ust. 2 w/w ustawy, przedmiotowa emerytura przysługuje pod warunkiem nieprzystąpienia do otwartego funduszu emerytalnego albo złożenia wniosku o przekazanie środków zgromadzonych

na rachunku w otwartym funduszu emerytalnym, za pośrednictwem Zakładu, na dochody budżetu państwa oraz rozwiązania stosunku pracy - w przypadku ubezpieczonego będącego pracownikiem. W myśl art. 32 ust. 4 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, wiek emerytalny, o którym mowa w ust. 1, rodzaje prac lub stanowisk oraz warunki, na podstawie których osobom wymienionym w ust. 2 i 3 przysługuje prawo do emerytury, ustala się na podstawie przepisów dotychczasowych. Zgodnie z dyspozycją § 1 ust. 1 w/w rozporządzenia Rady Ministrów w sprawie wieku emerytalnego pracowników zatrudnionych w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze przepisy tego aktu stosuje się do pracowników wykonujących prace w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze, wymienione w § 4-15 rozporządzenia oraz w wykazach stanowiących załącznik do rozporządzenia, zwanych dalej „wykazami”. Stosownie zaś do § 1 ust. 2 przedmiotowego rozporządzenia, właściwi ministrowie w porozumieniu z Ministrem Pracy, Płac i Spraw Socjalnych ustalają w podległych i nadzorowanych zakładach pracy stanowiska pracy, na których są wykonywane prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazach A i B. Okresami pracy uzasadniającymi prawo do świadczeń na zasadach określonych w rozporządzeniu są okresy, w których praca w szczególnych warunkach lub w szczególnym charakterze jest wykonywana stale i w pełnym wymiarze czasu pracy obowiązującym na danym stanowisku pracy (§ 2). Za okres zatrudnienia wymagany do uzyskania emerytury, zwany dalej „wymaganym okresem zatrudnienia”, uważa się okres wynoszący 20 lat dla kobiet i 25 lat dla mężczyzn, liczony łącznie z okresami równorzędnymi i zaliczanymi do okresów zatrudnienia (§ 3). Zgodnie z § 4 ust. 1 niniejszego rozporządzenia, pracownik, który wykonywał prace w szczególnych warunkach, wymienione w wykazie A, nabywa prawo do emerytury, jeżeli: osiągnął wiek emerytalny wynoszący 55 lat dla kobiet i 60 lat dla mężczyzn oraz ma wymagany okres zatrudnienia, w tym co najmniej 15 lat pracy w szczególnych warunkach.

W tym miejscu zauważyć trzeba, iż na gruncie niniejszej sprawy istota sporu sprowadzała się do wyjaśnienia czy praca wnioskodawcy w spornym okresie od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r. w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. była zatrudnieniem w szczególnych warunkach w rozumieniu art. 32 w zw. z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach z FUS oraz § 4 w/w rozporządzenia Rady Ministrów.

W świetle materiału dowodowego zalegającego w aktach niniejszej sprawy bezspornym zaś było, że w ramach zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. począwszy od dnia 6 kwietnia 1982 r. F. L. uzyskał status członka tej Spółdzielni i od tego dnia był wynagradzany według zasad obowiązujących członków spółdzielni, a zatem na podstawie przepracowanych dniówek obrachunkowych. Wynika to wprost z dokumentów wystawionych przez Rolniczą Spółdzielnię Produkcyjną (...) w U. w likwidacji, w tym zwłaszcza: z karty (nr 41/82) ewidencji pracy i dochodów ubezpieczonego – spółdzielcy (k. 114 a.r.), z zaświadczeń o zatrudnieniu i wynagrodzeniu z dnia 8 kwietnia 1994 r. (k. 117 a.r.) i z dnia 25 stycznia 2011 r. (k. 90 a.r.) czy też z pisma z dnia 26 lipca 1994 r. (k. 95 a.r.), w których podano, iż wnioskodawca od dnia 2 czerwca 1975 r. do dnia 5 kwietnia 1982 r. był zatrudniony jako pracownik najemny, a od dnia 6 kwietnia 1982 r. do dnia 1 kwietnia 1994 r. jako członek w/w Spółdzielni.

Z uwagi na powyższy – i co istotne bezsporny stan rzeczy – niesłusznie zatem wnioskodawca kwestionował w apelacji stanowisko Sądu Okręgowego, który przyjął, iż ze względu na jednoczesny status członka spółdzielni nie wykonywał on w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. pracy w reżimie ściśle pracowniczym. Sąd Apelacyjny w składzie rozpoznającym niniejszą sprawę podziela bowiem przyjęty w orzecznictwie Sądu Najwyższego pogląd prawny, iż wykładnia logiczno – językowa oraz systemowa i celowościowa przepisu art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie może być inaczej rozumiana jak tylko w ten sposób, że prawo do emerytury w wieku niższym niż ogólny wiek emerytalny przysługuje jedynie zatrudnionym w szczególnych warunkach pracownikom, przy czym nie jest to niezgodne z art. 32 Konstytucji (zob. wyroki Sądu Najwyższego:

z dnia 9 stycznia 2008 r. III UK 92/07 Lex nr 448929, z dnia 25 stycznia 2005 r. I UK 142/04, OSNP 2005, nr 17, poz. 272 i z dnia 18 stycznia 2005 r. II UK 136/04 oraz wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2003 r. SA/Łd 2276/01, Pr. Pracy 2003, nr 9, s. 42). Zróżnicowanie prawa do emerytury w wieku niższym niż ogólny (podstawowy, typowy) wiek emerytalny podmiotów w zależności od tego, czy praca jest (była) wykonywana w ramach stosunku pracy, czy też na podstawie innych stosunków prawnych w obszarze prawa pracy ma charakter elementarny i wiąże się ze szczególnymi cechami stosunku pracy, które jakościowo odróżniają go od innych stosunków prawnych, w tym także i takich, w ramach których świadczona jest praca. Zanegowanie zasadniczej odrębności stosunków pracy wśród różnych stosunków prawnych, w ramach których wykonywana jest praca, w istocie prowadziłyby do

przekreślenia odrębności prawa pracy jako osobnej gałęzi prawa. Trzeba więc przyjąć, że stosunek pracy i praca świadczona w jego ramach uzasadniają szczególne uregulowanie sytuacji osób (pracowników), które ją świadczą i ograniczenia prawa do emerytury w wieku obniżonym z uwagi na wykonywanie zatrudnienia tylko w tym charakterze – pracownika. Status pracownika (stosunek pracy) stanowi cechę relewantną, która daje podstawę wyodrębnienia określonej grupy osób (właśnie pracowników) i usprawiedliwia inne ich traktowanie

w regulacjach prawa pracy aniżeli osób, które statusu takiego nie mają, choć mogą również wykonywać pracę w ramach określonego stosunku prawnego (zatrudnienia), przy czym nie jest to niezgodne z zasadą równości usankcjonowaną na gruncie art. 32 Konstytucji RP. Ten punkt widzenia znajduje również wyraz i jest uzasadniony na gruncie unormowań prawa ubezpieczeń społecznych, które chociaż swoimi unormowaniami obejmuje nie tylko pracowników jako osoby ubezpieczone, ale w licznych przypadkach właśnie stosunek pracy traktuje w sposób szczególny. Wynikające stąd pewne zróżnicowanie sytuacji prawnej ubezpieczonych powoduje odstępstwo od zasady równego traktowania ubezpieczonych (z pracowniczych i niepracowniczych tytułów), chyba że za tym przemawiają w sposób wyraźny i zdecydowany szczególne racje. Racji takich trudno wszakże doszukać się w sytuacji stanowiącej przedmiot rozstrzyganej sprawy. W ocenie dopuszczalności wynikającego z unormowań art. 32 ustawy o emeryturach i rentach z FUS zróżnicowania uprawnień ubezpieczonych nie można pominąć tego, że w dużej mierze stanowi ono konsekwencje wcześniej istniejących mocno zaakcentowanych różnic między pracowniczym i pozapracowniczym ubezpieczeniem społecznym, które wyrażały się między innymi zwłaszcza w szczególnym ukształtowaniu wysokości i zasad opłacania składek na to ubezpieczenie w zależności od tego, czy ubezpieczony wykonywał pracę jako pracownik, czy też jako inna osoba zatrudniona i że ze świadomością tego ustawodawca w przepisach dotyczących wcześniejszej emerytury ukształtował prawo do niej, wiążąc je jedynie z osobami zatrudnionymi w ramach stosunku pracy (pracownikami). W ocenie tej nie można abstrahować także od tego, że unormowanie to wprowadza jedynie odstępstwo od zasad ogólnych określających przesłanki nabycia prawa do emerytury, co usprawiedliwia większy liberalizm w podejściu do kwestii dyferencjonowania przyjmowanych rozwiązań w tym zakresie. Wnioskodawca jest wprawdzie zdania, że jego praca w spółdzielni produkcyjnej nie różniła się od pracy wykonywanej przez pracowników w ramach stosunku pracy, ale nie jest to twierdzenie trafne. W sensie formalnoprawnym (dogmatycznym) – a ten punkt widzenia jest rozstrzygający – zachodzi bowiem zasadnicza różnica między pracą wykonywaną w ramach stosunku pracy a pracą świadczoną w ramach stosunku członkostwa w spółdzielni produkcyjnej. W tym drugim wypadku prawo i obowiązek świadczenia pracy wynika ze stosunku członkostwa w spółdzielni, z którym wiąże się między innymi prawo udziału w jej zarządzaniu poprzez jej organy i inne rozwiązania instytucjonalne właściwe ruchowi spółdzielczemu, co ma określony wpływ na sposób organizacji pracy i podporządkowanie w procesie jej świadczenia. W konsekwencji tego w zestawieniu ze stosunkiem pracy stosunek członkostwa w spółdzielni produkcyjnej, w ramach którego świadczona jest praca, wykazuje właściwości jakościowo różne i w związku z tym do pracy wykonywanej przez członków tych spółdzielni zastosowanie mają tylko niektóre, nieliczne (ochronne) przepisy prawa pracy. Pewne faktyczne podobieństwo uwarunkowań i sposobu wykonywania pracy w ramach stosunku pracy i w ramach innych stosunków zatrudnienia, które może być różne przy stosowaniu różnych punktów odniesienia i może się zmieniać wraz z upływem czasu, nie może prowadzić do tożsamego traktowania tych dwóch innych przecież tytułów zatrudnienia. Decydującą jest jedynie ocena, czy praca wykonywana jest (była) na podstawie stosunku pracy, a więc w charakterze pracownika, czy też na podstawie innego stosunku zatrudnienia. Stosownie zaś do dyspozycji art. 2 k.p., pracownikiem jest osoba zatrudniona na podstawie umowy o pracę, powołania, wyboru, mianowania lub spółdzielczej umowy o pracę. Na gruncie kodeksu pracy aktem kreującym stosunek pracy może więc być zarówno umowa o pracę, powołanie, wybór, mianowanie, bądź też spółdzielcza umowa o pracę. Na mocy art. 182 § 3 ustawy z dnia 16 września 1982 r. - Prawo spółdzielcze (tekst jednolity: Dz. U. z 2003 r. Nr 188, poz. 1848 ze zm.) poprzez spółdzielczą umowę o pracę nawiązuje się zaś wyłącznie stosunek pracy pomiędzy spółdzielnią pracy a jej członkiem. Pracownikami w znaczeniu kodeksowym są zatem między innymi członkowie spółdzielni pracy zatrudnieni w nich na podstawie spółdzielczej umowy o pracę. Prawo spółdzielcze nie nazywa ich wprawdzie pracownikami, jednakże osoby te mają status pracowniczy w rozumieniu kodeksu pracy, zgodnie z postanowieniem powołanego wyżej art. 2 k.p. (zob. wyrok Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu z dnia 19 kwietnia 2012 r., III AUa 188/12, LEX nr 1163533). Gdyby zatem w spornym okresie wnioskodawca świadczył pracę na podstawie spółdzielczej umowy o pracę, to nie byłoby przeszkód, aby okres ten uznany został za pracę w warunkach szczególnych, bez potrzeby przeprowadzania analizy porównawczej sposobu wykonywania pracy w odniesieniu do stosunku pracy. Wnioskodawca byłby wtedy bez

wątpienia pracownikiem w rozumieniu przywołanych wyżej przepisów ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Rzec jednak w tym, że ustawodawca nie przewidział w rolniczej spółdzielni produkcyjnej czy innej spółdzielni zajmującej się produkcją rolną formy zatrudnienia występującej w spółdzielni pracy, w której – jak już wskazano powyżej - stosunek pracy pomiędzy spółdzielnią a jej członkiem nawiązuje się przez spółdzielczą umowę o pracę (art. 182 § 3 w/w prawa spółdzielczego). Inaczej rzecz ujmując, zatrudnienie członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej w tej spółdzielni wynika z cywilnoprawnego stosunku członkostwa, a nie ze spółdzielczej umowy o pracę, czy tym bardziej – jak podnosił wnioskodawca z umowy o pracę, jaką z Rolniczą Spółdzielnią Produkcyjną (...) zawarł on w 1975 r. będąc jeszcze pracownikiem najemnym, a zatem jeszcze przed uzyskaniem statusu członka tej Spółdzielni. Jak bowiem trafnie - za wyrokiem Sądu Najwyższego z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09 (OSNP 2011/13-14/189) - zauważył już Sąd pierwszej instancji, poprzez przyjęcie wnioskodawcy z dniem 6 kwietnia 1982 r. – posiadającego przed tą datą status pracownika - w poczet członków rolniczej spółdzielni produkcyjnej (czyli poprzez nawiązanie z pracownikiem rolniczej spółdzielni produkcyjnej stosunku członkostwa) doszło do dorozumianego rozwiązania dotychczasowego stosunku pracy za porozumieniem stron. Członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może bowiem pozostawać z tą spółdzielnią w pracowniczym stosunku zatrudnienia i w rezultacie okres wykonywania pracy w charakterze członka nie może zostać zaliczony do stażu pracowniczego, od którego zależy nabycia prawa do wcześniejszej emerytury.

Równocześnie zauważyć trzeba, że w ramach wywodów apelacji – nawiązując do argumentacji zawartej w uzasadnieniu wyroku Sądu Najwyższego z dnia 25 stycznia 2005 r., I UK 142/04 (OSNP 2005 Nr 17, poz. 272) - wnioskodawca akcentował, że nawet jako członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej wykonujący swoją pracę w reżimie ściśle takim, jaki przewidziany jest w stosunku pracy, mimo istniejącego członkostwa, wykonywał ją w ramach stosunku pracy. W powyższym kontekście za stanowiskiem Sądu Najwyższego wyrażonym na gruncie uzasadnienia wyroku z dnia z dnia 25 kwietnia 2012 r., I UK 384/11 (LEX nr 1212661) należy zgodzić się z tym, że wyłącznie formalne nawiązanie stosunku członkostwa, bez zamiaru jego faktycznej realizacji i bez możliwości korzystania z uprawnień przyznanych członkom rolniczych spółdzielni produkcyjnych na podstawie Prawa spółdzielczego, może doprowadzić do ustalenia pracowniczego charakteru zatrudnienia spółdzielcy. Byłaby to konsekwencja przyjęcia, że przystąpienie do spółdzielni miało charakter pozorny, a w rzeczywistości strony porozumiały się co do tego, że zatrudnienie będzie wykonywane na podstawie umowy o pracę (art. 83 § 1 k.c.). Natomiast wykonywanie pracy na podstawie ważnego stosunku członkostwa wyklucza kwalifikowanie jej jako stosunku pracy. Stosownie do art. 22 § 1 k.p., przez nawiązanie stosunku pracy pracownik zobowiązuje się do wykonywania pracy określonego rodzaju na rzecz pracodawcy i pod jego kierownictwem oraz w miejscu i czasie wyznaczonym przez pracodawcę, a pracodawca - do zatrudniania pracownika za wynagrodzeniem. Z kolei w myśl art. 22 § 1¹ k.p. zatrudnienie w warunkach określonych w § 1 jest zatrudnieniem na podstawie stosunku pracy, bez względu na nazwę zawartej przez strony umowy. Zatrudnienie wynikające z członkostwa w rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie odpowiada warunkom opisanym w art. 22 § 1 k.p., bowiem z jego istoty wynikają prawa i obowiązki niewystępujące w stosunku pracy, a wynikające z art. 18 prawa spółdzielczego, np. prawo do uczestniczenia w walnym zgromadzeniu lub zebraniu grupy członkowskiej, do wybierania i bycia wybieranym do organów spółdzielni, do udziału w nadwyżce bilansowej, do świadczeń spółdzielni w zakresie jej statutowej działalności oraz prawo do zaskarżania uchwał walnego zgromadzenia spółdzielni (art. 42 § 4 prawa spółdzielczego) czy obowiązek wniesienia wkładu (art. 152 prawa spółdzielczego). Potwierdził to również Sąd Najwyższy w wyroku z dnia 8 grudnia 2009 r., I UK 186/09 (OSNP 2011 nr 13-14, poz. 189), stwierdzając, że prawa i obowiązki członków rolniczych spółdzielni produkcyjnych są uregulowane w odmienny sposób od praw i obowiązków pracowniczych. Przy czym wyraźnie trzeba zaznaczyć, że niekorzystanie przez spółdzielcę z przysługujących mu praw nie oznacza, że nie kształtują one treści stosunku prawnego łączącego go ze spółdzielnią.

Niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego. Z istoty członkostwa wynika obowiązek członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej zespolonego działania przy prowadzeniu wspólnego gospodarstwa rolnego oraz działalności na rzecz indywidualnych gospodarstw rolnych członków (art. 138 prawa spółdzielczego) w ramach ustalonej w spółdzielni organizacji pracy - wymaganej i niezbędnej wobec wieloosobowego składu spółdzielni. Ustalone zasady kooperacji mogą zatem przypominać wykonywanie pracy pod kierownictwem w określonym miejscu i czasie, ale podporządkowanie spółdzielcy regułom wynikającym z tej organizacji pracy jest właśnie immanentną

cechą stosunku członkostwa. Podkreślenia wymaga też, że to ustawodawca wybrał dla członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej inną podstawę zatrudnienia niż umowa o pracę. W art. 155 § 1 prawa spółdzielczego stwierdza się, że zdolny do pracy członek tej spółdzielni ma prawo i obowiązek pracować w spółdzielni w rozmiarze ustalonym corocznie przez zarząd, stosownie do potrzeb wynikających z planu działalności gospodarczej spółdzielni. Co więcej, skoro z przepisów art. 156 § 1 i art. 157 prawa spółdzielczego (podobnie jak i z przepisów art. 114 § 1 i 2 uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 17 lutego 1961 r. o spółdzielniach i ich związkach) wyraźnie wynika wykluczenie umowy o pracę jako podstawy zatrudnienia spółdzielcy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej, nawet uchwała walnego zgromadzenia rolniczej spółdzielni produkcyjnej, że „członkowie będą pracować na takich samych warunkach jak pracownicy” nie może zmienić charakteru prawnego ich zatrudnienia (zob. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 9 stycznia 2008 r., III UK 92/07, OSNP 2009/5-6/80, a także por. uzasadnienie uchwały Sądu Najwyższego z dnia 6 maja 1988 r., III CZP 32/88, OSNC 1989 Nr 10, poz. 152; wyrok Naczelnego Sądu Administracyjnego z dnia 20 marca 2003 r., II SA/Łd 2276/01, Prawo Pracy 2003 nr 9, s. 42 oraz wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 sierpnia 2005 r., I UK 312/04, LEX nr 989238). Konkludując stwierdzić zatem należy, że choć niektóre prawa i obowiązki związane z wykonywaniem pracy członka rolniczej spółdzielni produkcyjnej mogą być podobne lub identyczne jak wynikające z zatrudnienia pracowniczego, to z woli ustawodawcy członek rolniczej spółdzielni produkcyjnej nie może świadczyć pracy na podstawie umowy o pracę, a zatem podstawą świadczenia pracy w rolniczej spółdzielni produkcyjnej przez jej członka nie może być stosunek pracy (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 21 października 2009 r., I UK 115/09, LEX nr 558571). Mając na względzie powyższe wywody podkreślić zatem należy, że nawet stwierdzenie, iż w relacjach wnioskodawcy z Rolniczą Spółdzielnią Produkcyjną (...) w U. dominowały te elementy stosunku pracy, które jednocześnie stanowią cechę charakterystyczną stosunku członkostwa, nie jest wystarczające do ustalenia istnienia stosunku pracy i w konsekwencji przyjęcia, że F. L. był w spornym okresie pracownikiem w/w Spółdzielni. Co więcej, niekwestionowane przez żadną ze stron ustalenie, że wnioskodawca z tytułu członkostwa uczestniczył w walnych zgromadzeniach spółdzielni z prawem głosu, a z jego wynagrodzenia - ustalanego na podstawie ilości przepracowanych dniówek obrachunkowych - co miesiąc potrącano 20% bądź 10% jako zabezpieczenie dla spółdzielni na wypadek poniesienia straty, a przy tym wnioskodawca miał prawo do udziału w zyskach spółdzielni i możliwość zostania członkiem zarządu spółdzielni, potwierdza w sposób niebudzący wątpliwości dodatkowe elementy stosunku prawnego charakterystyczne dla członkostwa w spółdzielni i niewynikające z treści art. 22 § 1 k.p.

W konsekwencji w ocenie Sądu Apelacyjnego żadnego uzasadnienia nie znajdowały podniesione przez wnioskodawcę zarzuty naruszenia zaskarżonym wyrokiem przepisów prawa materialnego, podobnie jak i zarzuty naruszenia prawa procesowego, w tym zasady swobodnej oceny dowodów. Normy swobodnej oceny dowodów wyznaczone są wymaganiami prawa procesowego, doświadczenia życiowego oraz regułami logicznego myślenia, według których sąd w sposób bezstronny, racjonalny i wszechstronny rozważa materiał dowodowy jako całość, dokonuje wyboru określonych środków dowodowych i wążąc ich moc oraz wiarygodność, odnosi je do pozostałego materiału dowodowego (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 czerwca 1999 r., II UKN 685/98, OSNAPiUS 2000/17/655). Skuteczne postawienie zarzutu naruszenia przez sąd przepisu art. 233 § 1 k.p.c. wymaga zatem wykazania, że sąd uchybił zasadom logicznego rozumowania lub doświadczenia życiowego. Nie jest wystarczające jedynie przekonanie o innej, niż przyjął sąd wadze (doniosłości) poszczególnych dowodów i ich odmiennej ocenie niż ocena sądu (por. orzeczenie Sądu Najwyższego z dnia 6 listopada 1998 r., II CKN 4/98, niepubl.). Sąd Okręgowy rozpoznając odwołanie wnioskodawcy przeprowadził wnikliwe postępowanie dowodowe, a zgromadzone w toku tego postępowania dowody z dokumentów oraz zeznań świadków i samego wnioskodawcy poddał wszechstronnej, wnikliwej ocenie, nie naruszając granic ich swobodnej oceny.

Konkludując stwierdzić należy, że z okoliczności rozpoznawanej sprawy wynika jednoznacznie, iż w okresie zatrudnienia w Rolniczej Spółdzielni Produkcyjnej (...) w U. od 6 kwietnia 1982 r. do 1 kwietnia 1994 r. wnioskodawca nie pozostawał w stosunku pracy, lecz wykonywał pracę na rzecz w/w spółdzielni w następstwie ciążącego na nim obowiązku członkowskiego. Nie było zatem podstaw, aby zaliczyć mu ten okres jako okres zatrudnienia w szczególnych warunkach z tej racji, że w tym czasie pracę wykonywał jako pracownik, albowiem pracownikiem nie był. To zaś oznacza, że wnioskodawca nie legitymował się wymaganym 15-letnim stażem zatrudnienia w warunkach szczególnych, a zatem emerytura w wieku obniżonym w trybie art. 32 w zw. z art. 184 ustawy o emeryturach i rentach

z FUS mu nie przysługuje. Jakąkolwiek rozszerzającą interpretację powyższych unormowań ustawy o emeryturach i rentach z FUS wyklucza wprost charakter przepisów prawa ubezpieczeń społecznych stanowiących przykład norm bezwzględnie obowiązujących. Konsekwencją powyższego stanu rzeczy stanowi stwierdzenie, że określona w ustawie o emeryturach i rentach z FUS instytucja „emerytury w wieku obniżonym” podlega ścisłej wykładni, wykluczającej możliwość odwoływania się do zasad współżycia społecznego, tj. art. 5 k.c. (zob. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 6 marca 2007 r., I UK 287/06).

Mając powyższe na względzie stwierdzić należy, iż zaskarżony wyrok oparty został na niewadliwych ustaleniach faktycznych i jest zgodny z prawem, a apelacja jako nie zawierająca usprawiedliwionych zarzutów podlegała oddaleniu na zasadzie art. 385 k.p.c.